

Landbouwkundig advies tijdelijke vrijstellingen van het middel Raptol voor de bescherming van de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden en in de biologische appelteelt tegen appelbloesemkever

Opgesteld door:
NVWA, Afdeling Expertise, Team Gewasbescherming
19 februari 2025

Inleiding

De Nederlandse Fruittelersorganisatie (NFO) heeft op 30-10-2024 een verzoek tot vrijstelling, conform art. 38 van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb), ingediend bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). Het verzoek betreft een vrijstelling voor het middel Raptol, op basis van de werkzame stoffen pyrethrin en koolzaadolie, ter beheersing van appelbloesemkever in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden en in de biologische appelteelt.

Raptol is in 2016, 2018 tot en met 2022 en 2024 vrijgesteld in de teelt van appel (gangbaar en biologisch). Raptol is in 2017 vrijgesteld in de biologische teelt van appel.

Leeswijzer

Dit advies bestaat uit de volgende delen:

Ten eerste heeft de NVWA de onderbouwing van de **noodsituatie** op het gebied van gewasbescherming opgesteld. Dat is deel 1 van dit advies.

Hierbij gaat de NVWA in op de drie landbouwkundige criteria cf. artikel 38 Wgb:

- a) de bijzondere omstandigheden;
- b) de alternatieven;
- c) het gevaar.

Vervolgens heeft het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) de beoogde toepassing beoordeeld en een Wettelijk Gebruiksvoorschrift voorgesteld. De NVWA heeft de door het Ctgb voorgeschreven risicoreducerende maatregelen/ restrictiezinnen beoordeeld op:

- d) **naleefbaarheid;**
- e) **handhaafbaarheid.**

Dit is deel 2 van dit advies.

Ten slotte adviseert de NVWA dringend om een vrijstelling van het gewasbeschermingsmiddel Raptol in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden en in de biologische appelteelt niet te verlenen.

Deel 1: Onderbouwing van de noodsituatie op het gebied van gewasbescherming

Teelt

Het areaal appelteelt in Nederland is 5300 ha (CBS, 2024 voorlopige cijfers). De teelt komt in het gehele land voor. Het grootste areaal staat in de provincies Gelderland, Zeeland, Limburg en Utrecht. De appelteelt vindt in Nederland vooral plaats op kleigronden en beperkt op zandgronden. Ongeveer 250 ha wordt biologisch geteeld en 250 ha in grondwaterbeschermingsgebieden.

Aantaster

De appelbloesemkever (*Anthonomus pomorum*) is een algemeen voorkomende plaag in de Nederlandse appelteelt. De appelbloesemkever overwintert in de groeven op de bast van de appelbomen. Zachte, vochtige winters zijn ongunstig voor het overleven van de kevers. In februari tot en met midden april legt de kever eitjes in de bloemknoppen. De larven vreten de stempel en meeldraden aan. De kroonbladeren worden bruin, de bloem opent zich niet en er wordt geen appel gevormd. Na de vruchtzetting kan de nieuwe generatie volwassen kevers vraatschade aan de schil en de bladeren geven. De kevers gaan in juli tot februari in rust.

De appelbloesemkever komt vooral voor in jaren met een warm voorjaar. De populatie neemt elk jaar toe als er niet wordt ingegrepen. Het insect blijft altijd in de percelen en de naaste omgeving aanwezig. De aantasting in het voorgaande jaar en de weersomstandigheden bepalen de verwachte populatieopbouw van de appelbloesemkever en vormen de basis voor het besluit om wel of geen bestrijding uit te voeren. In 2023 was sprake van een forse populatieopbouw waardoor de verwachte plaagdruk voor 2024 hoog was. In 2025 wordt een vergelijkbare plaagdruk verwacht als in 2024. Het tijdstip van bestrijden wordt bepaald door waarnemingen in de boomgaard.

a) Landbouwkundig criterium: bijzondere omstandigheden

Aanleiding

Voor de gangbare teelt van appel waren tot eind 2013 middelen op basis van deltamethrin beschikbaar voor de bestrijding van appelbloesemkever. Bij de herregistratie is de toelating voor deze middelen in appel komen te vervallen. In 2013 was inzet op basis van de opgebruiktermijn nog mogelijk. In 2016, 2018 t/m 2022 en 2024 is voor een middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen een tijdelijke vrijstelling (art. 38 Wgb) verleend in de teelt van appel.

In de biologische teelt kon een middel ingezet worden op basis van koolzaadolie en pyrethrinen. Vanaf 2009 tot en met 2014 was een middel op basis van pyrethrinen/piperonylbutoxide als dringend vereist gewasbeschermingsmiddel toegelaten. Van 2016 tot en met 2022 en in 2024 is een middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen vrijgesteld in de biologische teelt van appel.

In 2023 is geen vrijstelling verleend voor de bestrijding van appelbloesemkever in de gangbare en biologische teelt van appel. Voor de gangbare teelt was er concreet perspectief voor een reguliere toelating van middelen op basis van cyantraniliprole. Voor de biologische teelt ontbrak een concreet perspectief voor een reguliere toelating. Bovenal was de beoordeling van het Ctgb voor het vrij te stellen middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen negatief. Er was onvoldoende informatie beschikbaar om de effecten en het risico met betrekking tot bijen en niet-doelwit arthropoden te beoordelen.

In 2024 is wel een vrijstelling verleend voor een middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen. Voor de gangbare teelt was er concreet perspectief voor een reguliere toelating. Voor de biologische teelt ontbrak een concreet perspectief. Uit de risicobeoordeling door het Ctgb bleek een veilig gebruik mogelijk onder de voorwaarden van risicoreducerende maatregelen. Na beoordeling van naleefbaarheid en handhaafbaarheid van deze risicoreducerende maatregelen

adviseerde de NVWA geen vrijstelling te verlenen. De minister heeft uiteindelijk besloten een vrijstelling te verlenen voor de gangbare en biologische teelt onder voorwaarde van gecontroleerde distributie.

Concreet perspectief

Bij de aanvraag voor het seizoen 2023 is geconcludeerd dat het middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen geen perspectief meer biedt op toelating in de teelt van appel, omdat de toelatinghouder heeft besloten om geen toelating aan te vragen in Nederland. In plaats daarvan stelt de aanvrager een ander middel voor als concreet perspectief namelijk een middel op basis van pyrethrinen. Voor dit middel is bij het Ctgb in 2017 een aanvraag voor wederzijdse erkenning ingediend, onder andere tegen appelbloesemkever in appel. Bij langlopende aanvragen, van vóór 1 juli 2017, is een aanpassing van het concreet perspectief niet mogelijk. Deze situatie is voor de aanvraag van 2024 en 2025 onveranderd. Het voorgestelde middel op basis van pyrethrinen wordt niet meegewogen in de beoordeling voor concreet perspectief. Bovendien bevestigt de aanvrager dat bij een toelating van dit middel via een wederzijdse erkenning de toepassing in appel niet zal worden toegelaten.

In 2024 zijn twee middelen op basis van cyantraniliprole toegelaten in de teelt van appel. Deze middelen mogen niet gebruikt worden in de biologische teelt, op grond van EU/NL regelgeving voor biologische productie. Deze twee middelen mogen niet worden toegepast in grondwaterbeschermingsgebieden.

Deelconclusie bijzondere omstandigheden

De aanvraag voldoet niet aan de eis van bijzondere omstandigheden. Het middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen biedt geen perspectief meer op een reguliere toelating. Hierdoor is een kortstondig noodverband niet gerechtvaardigd.

b) Landbouwkundig criterium: alternatieven

Maatregelen

Om appelbloesemkever weg te vangen worden bundels bindbuis in de appelbomen gehangen. In de biologische teelt is de laatste jaren een toename te zien in het gebruik van deze methodiek. Ongeveer 50% van bedrijven past dit momenteel toe. De ervaring is dat met de huidige toepassingsmethode de afname van de populatiedruk beperkt is. Daarnaast heeft het minimaliseren van alternatieve schuilplaatsen in de boomgaard een ondersteunend effect, maar bepaalde schuilplaatsen blijven aanwezig, bv. onder de bast en entknobbels.

Teeltadviseurs bepalen op basis van gewasontwikkeling, een klopmonster voor de bloei en weerssituatie het juiste toepassingsmoment van een bestrijding. Daarna beslist de teler op basis van de aantasting in voorgaande jaren over wel of niet toepassen.

Koolmezen kunnen ook larven van appelbloesemkevers wegpikken. Het ophangen van koolmeeskasten wordt op biologische bedrijven veel gedaan. De effectiviteit van deze maatregel is sterk afhankelijk van het voedselaanbod voor de koolmezen en is onvoldoende om de populatie appelbloesemkevers te onderdrukken.

Toegelaten middelen en goedgekeurde basisstoffen

In de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden en in de biologische appelteelt zijn geen middelen toegelaten ter bestrijding van de appelbloesemkever.

Middelen op basis van acetamiprid hebben een nevenwerking op de appelbloesemkever en mogen twee maal per 12 maanden worden toegepast waarvan één maal voor 1 mei. De aanvrager geeft aan dat gerichte inzet van deze

middelen tegen appelbloesemkever niet mogelijk is door het beperkte aantal toepassingen en de lange spuitintervallen. Deze middelen zijn toegestaan in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden maar niet in de biologische appelteelt.

Een middel op basis van azadirachtin mag vier keer per 12 maanden worden toegepast en heeft een beperkte nevenwerking op de appelbloesemkever. Dit middel is toegestaan in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden en in de biologische appelteelt.

Met de toepassing van deze maatregelen en middelen kan appelbloesemkever in de biologische teelt van appel en in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden niet afdoende beheerst worden.

Deelconclusie alternatieven:

Een landbouwtechnisch doelmatige biologische teelt van appel en de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden is met het beschikbare pakket aan maatregelen en middelen niet mogelijk.

c) Landbouwkundig criterium: gevaar

Aantasting door de appelbloesemkever geeft productieverlies omdat er minder vruchtzetting is. In jaren met veel bloesem wordt er weinig schade verwacht, maar in jaren met een mindere bloei of slechte weersomstandigheden tijdens de bloei kan er veel schade zijn.

Volgens de aanvrager is op 75% van het areaal biologische teelt en in grondwaterbeschermingsgebieden een schadelijk populatie appelbloesemkever aanwezig.

Wanneer geen bestrijding mogelijk is, verwacht de aanvrager gemiddeld 25% schade op 75% van het areaal (biologisch en in grondwaterbeschermingsgebieden). Dit betekent dat telers op een deel van het areaal een forse oogstreductie hebben, wanneer de populatie niet met regelmaat (eens in de twee à drie jaar) verlaagd kan worden.

Deelconclusie gevaar

Een landbouwtechnisch doelmatige teelt van appel in de biologische teelt en in grondwaterbeschermingsgebieden in Nederland wordt bedreigd door onvoldoende mogelijkheden tot beheersing van appelbloesemkever.

Conclusie noodsituatie op het gebied van gewasbescherming

Vrijstelling conform art. 38 Wgb, van Raptol in de biologische teelt van appel en in de teelt van appel in grondwaterbeschermingsgebieden voldoet niet aan de criteria noodsituatie op het gebied van gewasbescherming. Het middel op basis van koolzaadolie en pyrethrinen biedt geen perspectief meer op een reguliere toelating.

Deel 2: Naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassings-voorwaarden

Advies Ctgb

Het Ctgb heeft de risico's ten aanzien van de aspecten humane toxiciteit, residuen, gedrag in het milieu en ecotoxiciteit beoordeeld. Gezien het risico adviseert het College een vrijstelling ex artikel 38 Wgb van het gewasbeschermingsmiddel Raptol in de biologische en gangbare teelt van appel te verlenen onder vermelding van de risicoreducerende maatregelen / restrictiezinnen.

Ecotoxiciteit

Voldoet aan de eisen met inachtneming van de volgende restrictiezinnen:

Het middel is gevaarlijk voor bijen en hommels. Om de bijen en andere bestuivende insecten te beschermen mag u dit product niet gebruiken op in bloei staande gewassen of op niet-bloeiende gewassen wanneer deze actief bezocht worden door bijen en hommels. Gebruik dit product niet in de buurt van in bloei staand onkruid. Verwijder onkruid voordat het bloeit.

Om in het water levende organismen, bijen en overige niet tot de doelsoorten behorende geleedpotigen/ insecten te beschermen, is toepassing in de teelt van appel uitsluitend toegestaan indien op het gehele perceel gebruik wordt gemaakt van een techniek uit tenminste de klasse DRT99 in combinatie met een teeltvrije zone van tenminste 450 centimeter (gemeten vanaf het midden van de laatste bomenrij of de laatste boom in de rij tot aan de insteek van de sloot of de perceelgrens).

Let op: dit middel kan schadelijk zijn voor natuurlijke vijanden. Raadpleeg deskundigen (uw leverancier van natuurlijke vijanden, de producent van dit middel, uw adviseur) over het gebruik van dit middel in combinatie met het gebruik van natuurlijke vijanden

d) Naleefbaarheid

Technische naleefbaarheid

De naleefbaarheid van de voorgestelde toepassingsvoorwaarden in de praktijk wordt getoetst aan de technische naleefbaarheid, de naleefcijfers (toezicht) en de ingeschatte motivatie voor naleving.

De technische naleefbaarheid richt zich op de beschikbaarheid van de juiste apparatuur, het praktisch kunnen voldoen aan aanvullende voorwaarden zoals teeltvrije zones en insectengaas en de mogelijkheid om toepassingsvoorwaarden op de juiste wijze toe te kunnen toepassen.

De aanvrager schat in dat 1/3 deel van het areaal appel beschikt over een combinatie van DRT99 techniek en een teeltvrije zone van 4,5 meter. Deze inschatting van de aanvrager acht de NVWA realistisch gezien de beschikbaarheid van de spuittechniek waarmee aan DRT99 kan worden voldaan en de perceelsinrichting.

Landbouwkundige naleefbaarheid

Of een teler de voorgeschreven voorwaarden zal naleven, is naar verwachting afhankelijk van de mate waarin een ziekte, plaag of onkruid beheerst kan worden en de economische schade die het mogelijk tot gevolg heeft. Er zijn diverse aspecten die het gedrag van de teler beïnvloeden, zoals de verwachte omvang van de economische schade, 'gemak', werkzaamheid of kosten. Om deze redenen zal een deel van de telers die niet aan de toepassingsvoorwaarden kan voldoen toch het middel inzetten. Van de telers die niet aan de eisen kunnen voldoen en te

maken hebben met een appelbloesemkever, zal een deel mogelijk toch Raptol gaan toepassen. Het is moeilijk te voorspellen hoeveel telers dit betreft.

Er zijn geen nalevingscijfers van het toepassen gewasbeschermingsmiddelen in de biologische teelt beschikbaar. In de gangbare fruitteelt varieert de nalevingstrend bij het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen over de periode 2018 tot en met 2023 tussen de 58% en 74%. In 2023 zijn bij het project vrijstellingen geen inspecties uitgevoerd voor de vrijstelling van Raptol. In grondwaterbeschermingsgebieden zijn in 2023 inspecties gedaan, waarvan 6 op percelen appel, 1 teler voldeed niet aan de voorwaarden voor grondwaterbeschermingsgebieden.

De NVWA schat in dat de naleefbaarheid van de voorgestelde toepassingsvoorwaarden door de teler gemiddeld is.

e) Handhaafbaarheid

De mogelijkheden voor het uitoefenen van toezicht op de voorschriften bestaan uit bedrijfscontrole (administratief en fysiek achteraf), toepassingscontrole (heterdaad), monsternamen en/of toezicht op gecontroleerde distributie.

Het gebruik van Raptol is via monsternamen van het gewas en analyse in een lab vast te stellen. De beschikbaarheid van de vereiste spuittechniek bij een teler is vast te stellen, echter het gebruik daarvan is alleen bij heterdaad vast te stellen. De vereiste teeltvrije zone van 4,5 m om het perceel is goed vast te stellen. De mogelijkheid om de vereiste combinatie van voorwaarden te voldoen kan bij inspectie van het perceel worden vastgesteld evenals of het perceel in een grondwaterbeschermingsgebied is gelegen.

De NVWA schat in dat de mogelijkheid voor het uitoefenen van toezicht (handhaafbaarheid) matig is voor de biologische teelt en de gangbare teelt in grondwaterbeschermingsgebieden.

Conclusie naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassingsvoorwaarden

De NVWA concludeert dat de naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassingsvoorwaarden matig is. Het niet naleven van wet- en regelgeving leidt tot risico's voor mens, dier en milieu.